

Libris

AZAREEN VAN der VLIET OLOOMI

Respect pentru oameni și cărți

Spuneți-mi Zebra

Traducere din limba engleză și note de
Alexandra Turcu

Editura Paralela 45

Cuprins

PROLOG

Povestea originilor mele nefaste / 9

NEWYORK

Povestea morții și înmormântării tatei și a formării consecvente
a minților mele multiple și neregulate / 35

BARCELONA

Povestea despre cum am sărit în Golul Exilului
și m-am încurcat cu Ludo Bembo,
Îmbălsămătorul de cuvinte / 79

GIRONA

Povestea realizării muzeului în miniatură
și a concubinajului meu cu Ludo Bembo / 213

ALBANYA

Povestea despre cum mi-am oxigenat multiplele mele minți
în văile înverzite ale Pirineilor și m-am angajat
într-un dialog socratic cu natura / 253

GIRONA

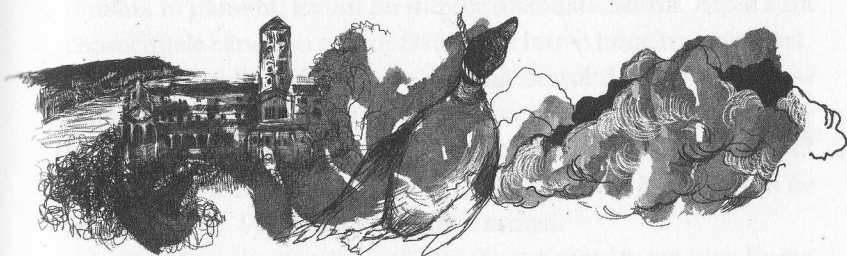
Povestea despre cum am traversat Coridoarele Exilului
în compania Pelerinilor Vidului / 271

CONTINENTUL LICHID

Povestea despre cum am traversat
Marea Speranțelor Scufundate / 343

NEW YORK

Povestea morții și înmormântării tatei
și a formării consecvente a minților
mele multiple și neregulate



După ce am părăsit Van, tata, Abbas Abbas Hosseini, și cu mine am petrecut ani întregi mișcându-ne pe suprafața pământului în căutarea unui loc unde să putem gândi. Eram ca limacșii care ies după o ploaie torențială: urâți, bătuți de vânturi, deposedați, refuzul lumii. Asta-i viața. Nu contează de câte ori ai încerca să replantezi un copac dezrădăcinat, pare că el va eșua mereu să rămână în pământ. Exilul nu întrece niciodată istoria. Astea sunt consecințele când ești născut fără noroc într-o lume neospitalieră. E un vers din Baudelaire care rezumă destul de bine asta: *Il me semble que je serais toujours bien là où je ne suis pas*. Am întâlnit același vers, scris în cuvintele lui Paul Auster, după ce ne-am stabilit în nefericita Lume Nouă: *Mi se pare că voi fi mereu fericit într-un loc în care nu sunt*. Părea așa de profetic atunci.

Odată ce am reușit în sfârșit să ajungem în așa-zisa Lume Nouă, mulți ani trecuseră de la moartea mamei, de la sfâșietoarea noastră fugă din Iran – o eliberare care ne-a înfrigorat oasele și ne-a lăsat mâinile în permanență reci. Din acel moment, mi-am menținut temperatura unui cadavru. Sub spectrul durerii, am trecut prin Turcia și, după o serie de digresiuni planificate ca să reînnoim sau să falsificăm un act sau altul, am ajuns în Barcelona, Orașul Bombelor. Acolo, tata spera să întâlnească alți Autodidacți, Anarhiști, Atei. Dar evenimentele nu se desfășoară așa cum ne imaginăm. Barcelona, precaută, uzată de anii de opresiune în care a fost făcută obiectul capriciilor puerile ale

Generalului Franco – acel despot holbat – ne-a dezamăgit și în curând ne-am găsit din nou pe drum.

Din când în când, în timpul călătoriei noastre lungi, părea că am făcut progrese cu salturi și sărituri. Ne mișcam cu viteza luminii peste bucăți uriașe din universul ăsta inegal, apoi, dintr-odată, fără suflare și epuizați, nu mai eram în stare să continuăm și ne mișcam înapoi din nou. Calea pe care am luat-o se împăturea, sărea înapoi ca și cum ne-ar fi condus înspre aceeași informație pe care am fost prea nerăbdători ca să o descoperim de prima dată. Alergam înapoi panicați ca să descoperim că nu era nimic acolo. Acel sentiment că am uitat ceva – bântuitoarele efecte târzii ale unei pierderi nedigerabile – ne-a transformat pe amândoi în niște ființe pe de-a-ntregul neinteligibile. Nu știu cât am stat în fiecare loc. Am plutit în și afară din lumină. M-am simțit adesea înstrăinată de mine însămi și, chiar și când nu eram, nu aveam habar cum am ajuns să fim oriunde ne-am fi aflat. Încă nu știu. Tot ce știu e că în momentul în care am ajuns în Barcelona, eram cu doi ani mai în vârstă decât când am plecat prima dată din Iran. Trei ani mai târziu, eram în New York – fără speranță, dezorientați, înfometați.

Cumva s-a dus mai bine de o decadă. Acum, la douăzeci și doi de ani, încă ard de furie, durere și confuzie din cauza căii abrupte a trecutului meu. Am întors spatele mănăstirilor și m-am uitat peste râu. Cuxa, Bonnefort, Saint-Guilhem și Trie erau în spatele meu, toate separate clinic de abațiile franceze medievale și rearanjate aici, într-un tot artificial. Hudsonul era dedesubtul meu: verde, cu serpentine, târându-se leneș pe lângă mine. M-am așezat pe o bancă să am o vedere limpede. Ceața se cățara pe laturile parcului Fort Tryon. Suspendat peste apă, prins în lumina străvezie a iernii, podul George Washington arăta ca o plasă gigantică de țânțari. Era o zi umedă și mohorâtă.

Tata era în apartamentul nostru din Inwood, zăcând letargic pe salteaua lui, aproape de moarte. În curând va trebui să-l

îngrop, așa cum am îngropat-o și pe mama. Va trebui să-i cobor corpul în pământ. Nu voi mai avea pe nimeni de iubit. Stând pe banca aceea, privind ceața ridicându-se peste râu, mă gândeam, au trecut ani buni de când am părăsit Iranul. Am rămas acolo, tânjind după cele mai banale lucruri: smochine, rodii, hortensii, curmali, păsările paradisului. Apoi, mi-am zis, ajunge: Nu are nici un rost să plâng după o țară cu o mie de capete, o țară care se schimbă mereu, care ne-a devenit irecognoscibilă.

Am coborât de pe bancă și m-am plimbat pe lângă gardul care se întindea de-a lungul parcului. M-am aplecat peste margine. Puteam să aud râul dedesubt – șuș, șuș, șuș. Apa curgătoare scotea același sunet ca propozițiile scrise de ingenieții mei strămoși pe când se roteau în jurul abisului infinit al minții. Nu mai puteam să văd; ceața acoperea totul. În schimb, m-am uitat înăuntrul meu. Am văzut metri pătrați de conștiință decimați de lacuna exilului. M-am simțit indignată, abuzată, pierdută.

M-am gândit să sar în râu. Nu voiam să supraviețuiesc morții tatei. Apoi mi-am zis: nu. Sunt necruțătoare, combativă, la fel de bună ca orice altă ființă umană ca să arunc dintr-o parte în alta praful adunat pe pământul ăsta nefericit. Și dacă ar fi să mă omor, de ce aș face-o aici? M-am uitat în jur. Am zis, „Niciodată“. Dacă e să mor, m-am gândit, să fie printre frați înstrăinați. La cât de oropsită eram, nu aș fi putut niciodată să sar de pe marginea acestei Lumi Noi, tărâmului ăsta al hoților, cu spatele la o conglomerare de mănăstiri care au fost demontate de la adevăratele biserici franceze și reasamblate aici. Ca și cum Lumea Veche ar fi fost un mausoleu. Ce ridicolă lipsă de perspectivă.

Am defilat afară din parc cu o nouă hotărâre. Era timpul să îl verific pe tata. El abia mai ieșea din apartament, un studio la etajul patru, infestat de șobolani, închiriat, pe care l-am divizat în două camere cu ajutorul unei biblioteci. Ca mulți alți exilați, am călătorit în jurul lumii, murind și înviind de-a lungul drumului. Dar acum, mi-am amintit mie însămi, ca să mă

pregătesc, tata se apropia de moartea fizică – ultima, dar cea mai tangibilă dintre toate morțile.

Am deschis ușa și l-am găsit vorbind singur. A devenit sfrijit, irascibil, fragil. Obrajii-i erau supti. Măinile-i erau albastre și pistruiate. Viața noastră de vagabondaj și-a luat revanșa de la el. L-am văzut mergând împleticindu-se prin studio cu fața pământie, sprijinindu-se de una sau alta, mormăind pe sub mustață în aerul rece: „Exilul e moartea muzei.“ I-am privit buzele acoperite în timp ce formau cuvântul *exil*. Dar am auzit *separare forțată, expulzare, refuzul lumii*. Nu suportam să-i văd figura micșorată.

Era timpul să-l scot afară din casă. Poate că o ieșire i-ar înviora spiritul. Dimineața următoare, l-am dus la Brighton Beach, unde apele sunt la fel de negre și uleioase ca cele ale Mării Caspice. Ceața se ridicase, dar era o răcoare amară. Era mijlocul iernii. Plaja era pustie. Valuri de culoarea plumbului răzuiau buri-cul cerului. Împrăștiate de-a lungul țărmlui, între petice sărate de spumă de mare, erau alge și pești morți putrezind în vânt și nisip. Acei pești au declanșat trauma tatei. Animalele moarte îi provocau adesea furie. S-a mișcat șovăind și fără putere a arătat cu bastonul înspre vertebrele acelea fără membre, apoi a urlat că marea a scuipat toate acele creaturi solzoase, cu branhii, la fel cum noi am fost forțați să fugim din țara noastră terorizată și că acum am fost lăsați cu toții să murim la marginile Lumii Noi. Pe când îi priveam furia desfășurându-i-se, mi-a devenit mai clar ca niciodată că am fi putut locui oriunde: într-o colibă în Cambodgia, o ambarcațiune andocată pe canalele din Amsterdam, un cort făcut din fibre de cocos în India, o închisoare la baza unui munte acoperit de zăpadă din Tibet. Adresa noastră ar fi mereu aceeași: Națiunea Exilaților, nici aici, nici acolo. Cu el plecat, aș rămâne singură în acea națiune fără granițe, fără niciun scop și în derivă. Am simțit o teroare intensă apropiindu-se din depărtare. Apoi am îndepărtat gândul și toate sentimentele pe care a avut puterea să le exhumeze. M-am concentrat din nou pe tatăl meu mustăcios.

În onoarea tradiției familiei Hosseini, am adus un vraf de cărți cu mine la plajă. Când tata a terminat de-și împrășcat frustrările, l-am ajutat să coboare pe nisip. Nu mai putea să citească. Ochii îi erau prea slăbiți. Suferea de degenerescență maculară avansată. Așa că stătea acolo, cocoșat, cu buzele căzute, obrajii pufoși, bosumflându-se în timp ce eu îi citeam. Am luat pe rând fiecare carte și am crăpat-o la o pagină aleatorie, ca și cum ar fi fost un oracol. Erau anumite propoziții care trimiteau un puls electric și îl readuceau pe moment la viață. Mergea brici. Nu se poate nega: există unități de limbă care au o aură misterioasă, o forță metafizică. Încurajată, m-am lăsat în genunchi și m-am plimbat în cercuri în jurul tatei ca un vechi grec peripatetic. Sau chiar mai bine, ca un mistic sufic, așa cum m-am plimbat în biblioteca ovală când eram copil.

Tata și-a lovit genunchiul cu entuziasm. Vârful roz al limbii i-a pătruns printre buze; a atins ușor vârful mustății. Era mulțumit. Bărbatul ăsta a trecut de dragul meu prin pământul acela greșos al nimănu, prin gazele toxice ale războiului. Măcar atât pot să fac și eu, să continui să-i citesc în ciuda răcorii brutale a iernii și a faptului că picioarele mele se tot afundau în nisip, încovoindu-mi genunchii. Așa că am deschis carte după carte și am recitat propozițiile prevestitoare de rău pe un ton profetic.

Cu vocea precipitată, am repetat următoarele: *Lucrurile vor fi stricate de cei care putrezesc deja*. Dalí. Unul dintre preferații mei. Un om cu limba la fel de ascuțită ca o perie de sârmă, pe care nu îi era frică să o folosească. Îmi puteam da seama că tata era fericit pentru că își adâncea vârful bastonului în nisip ca un copil, făcând mici găurele. Ochii i se mișcau iscoditori dintr-o parte în alta și, dedesubtul lor, mustața arăta de parcă era pe cale să leviteze. Mă simțeam utilă, revigorată, veselă. Când am fost sigură că am încredințat versurile memoriei, m-am așezat înapoi. Am împărțit încă puțin priveliștea Atlanticului sub cerul metalic. Apoi am coborât la metrou și ne-am întors în Inwood.

Ați putea spune că sunt cel mai militant membru AAA. Am un tatuaj cu sigiliul familiei pe brațul stâng: trei de A înconju-rați de un cerc. Cu cerneală de un negru intens, motto-ul fami-liei apare sub sigiliu: *În această lume falsă, ne păzim viețile cu propriile morți*. După decesul tatei, voi fi singurul Hosseini în viață, ultimul dintr-o linie lungă. Moștenirea curajului lor inte-lectual va fi completă. Nu preiau ștacheta cu ușurință. Am fost mereu educată de tatăl meu, așa cum și el a fost educat de al lui. Dar, ca să fiu sinceră, seminarele tatei s-au încheiat de mult. Nu puteam să mai studiez cu el pentru că era aproape orb și, prin urmare, extrem de nerăbdător. Se chinuia să își acceseze mintea. Priveam, zăpăcită de neajutorarea lui. Era ca și cum priveam un câine fără dinți rozând un os, răzbind în ciuda resurselor lui ina-decvate. Pentru o perioadă, de frică să nu trădez lunga tradiție a familiei noastre, am rămas fără mentor. Fără guru. Am lucrat singură la mintea mea. M-am pregătit pentru dezolarea care se așternea înainte. Odată ce tata va dispărea, voi duce o viață fără nicio balustradă de care să mă sprijin. O viață fără o platformă sub picioare. Dar nu am bătut atâta drum doar ca să ne dăm bătăuți în fața acestei Lumi Noi fără scrupule. Nu. Nu aveam de ales decât să continui să îmi fortific mintea – pe care el s-a stră-duit atât de mult să o înarmeze cu limbi și literatură – îndesând în ea și mai multe texte.

De-a lungul anilor, am primit un șuvoi nesfârșit de scri-sori de la facultatea asta sau cealaltă care îmi ofereau o varie-tate de burse. Habar nu am cum au reușit acele facultăți să facă rost de numele și adresa mea, poate prin procesul de tortură pentru obținerea cărții de rezidență. Eram sigură că scrisorile astea erau doar o altă cale prin care Lumea Nouă își umbrea vina ei albă în timp ce exploata inteligența exclusă. E perfect în ton cu politica externă a Americii, care, în umila mea opinie, pare să subscrie la următoarea misiune: Interferează în și pro-fită de guvernele îndepărtate pe riscul cetățenilor lor și, odată ce

sufletele astea biețe și nefericite au fost împrăștiate în cele Patru Colțuri ale Lumii, în exil și îngenunchiate, oferă-le câtorva dintre ele azil și educație compensatorie. Dar până aici v-a fost! Eu, un membru nenorocit al acestui univers infestat, un descendent al Hosseinilor, nu o să capitulez niciodată în fața punerii ăsteia în umbră. Nu o să-mi eradichez niciodată diferența.

Pe de altă parte, nu am vrut să rămân pentru totdeauna fără mentor. Așa că am făcut o excepție în boicotul meu împotriva instituțiilor americane de așa-numită educație înaltă: José Morales, profesor blazat de limbi și literaturi romanice de la Universitatea din New York; exilat chilian (a primit un șut în fund de la nebunul de Pinochet); comunist înflăcărat (chiar dacă a învățat să-și țină preferințele politice pentru sine – are niște guri de hrănit în Chile); și ex-confidentul poetului decedat Pablo Neruda.

Nu o să uit niciodată prima oară când l-am văzut pe Morales. Se plimba pe insula asta congestionată și suprarealistă – autoproclamatul buric al lumii – cu un exemplar din *Tercera Residencia* a lui Neruda într-un buzunar pe care și l-a cusut la sacou. La fiecare cincisprezece minute, își scotea cartea din sacou, o deschidea la o pagină aleatorie și inspira unul sau două versuri. L-am urmărit până la Washington Square Park, în perimetrul căruia s-a plimbat apoi. La început și-a ținut mâinile împreunate la spate și capul atârând meditativ; apoi și-a ridicat mâinile în fața chipului, ținând cartea lui Neruda în mâini. Nu-mi puteam crede ochilor. Poți să bați lumea în lung și-n lat și nu vei găsi un alt bărbat ca el.

Din punct de vedere fizic, e un specimen unic. Are păr cărunt; o barbă grizonantă nearanjată, care crește inegal; un nas rotund și uleios; și ochi mici și gri care par distorsionați din cauza grosimii ochelarilor lui de apropiere, ce sunt ținute în loc de vârful nasului său gras și butucănos. La fel ca mine, nici el nu este atrăgător. La fel ca mine, are o privire îndreptată spre

interior, care sugerează că în orice moment s-ar putea scufunda în sine și să dispară, topindu-se de pe fața pământului. Dar, spre deosebire de mine, bărbatul ăsta are o fixație pe culoarea roșie. Poartă pantaloni roșii, o cămașă cu gulerul neîncheiat, roșie, un sacou de tweed roșu, șosete roșii. Singurul contrast vine de la papucii lui, care sunt maro.

Am stat cu ochii pe Morales luni întregi. Nu voiam să-l abordez imediat. Mi-era teamă că o să se sperie dacă apar prea brusc. În fiecare după-masă, în timpul somnurilor lungi ale tatei, ieșeam să îl urmăresc plimbându-se în zona parcului cu capul în cartea lui Neruda. Citea cu un ochi și cu celălalt naviga peste câini, peste hipioții cu chitarele lor, peste skateri, înstăriții din Lower West Side cu mănușile lor fără degete și latte-uri cu spumă. Nu se lovea niciodată de altă persoană. Nu s-a împiedicat niciodată de un cablu sau de rădăcinile noduroase ale unui copac. Într-o zi, când venise momentul, l-am urmărit până la biroul lui de la NYU. Când a ajuns la ușă, în sfârșit s-a întors și, ca și cum ar fi avut ochi la spate, a întrebat pe un ton surprins: „Ce vrei?”

I-am spus că aveam nevoie de un mentor și apoi i-am dat câteva coordonate de bază ale vieții mele. Am expus natura relației mele cu cărțile. I-am spus că eu și strămoșii mei nenorociți de soartă am supraviețuit morții datorită angrenării noastre cu literatură. Apoi, mi-am spus, *angrenare* e un cuvânt prea blând, așa că l-am înlocuit cu *refugiu*. Am zis: „Noi, cei nenorociți, ne-am găsit refugiul în literatură.” Dar nici descrierea asta nu reușea să transmită un nivel suficient de intensitate. Cu o doză de violență, am adăugat: „Ascultă-mă! Ne-am ancorat corturile zdrențăroase în pădurile întunecate ale literaturii!”

La asta, Morales m-a invitat în biroul lui, care era lung și dreptunghiular și avea un geam pătrat care da înspre o curte interioară, unde câțiva copaci triști care abia primeau soare zgâriau aerul. Fără să se deranjeze să se uite la podea, Morales a trecut peste câteva șiruri de cărți pe care le întinsese pe jos în ordine

alfabetică și s-a așezat în scaunul de piele din spatele biroului său. S-a aplecat înainte și și-a lăsat greutatea în coate. A spus, „Dacă poți cita următoarele versuri, te voi prelua în mod neoficial.“ S-a lăsat pe spate și un rânjel larg i s-a răspândit pe față. Arăta ca o floare bătrână și uscată, acea față albă, cu tot materialul roșu din jurul ei. A spus, „Nu au cum să mă concedieze dacă o fac. Au încercat de multe ori să-mi suprime prezența în campus. Comunismul e încă tratat ca o crimă în țara asta. În fiecare an mă pun să semnez o hârtie care spune *Subsemnatul, José Emilio Morales, nu este un comunist*. Nu am semnat-o niciodată, dar încă port roșu zi de zi ca să mă răzbun pentru acea bucată de hârtie.“

S-a întins și a aprins o lampă prăfuită. Pe un ton melodios, plin de dramă și de melancolie, a recitat: „*O, puț cu moloz, feroce peșteră a naufragaților*.“ Și-a închis ochii. În spatele acelor ochelari groși, pleoapele lui arătau ca aluatul crud. „*În tine războaie și zboruri s-au acumulat*.“

În fiecare seară după ce îl priveam pe Morales plimbându-se în zona parcului, mă întorceam acasă să citesc Neruda, poetul care se mișcă prin canalele subterane ale inimii umane cu o precizie de expert. Așa că am zis: „Floare la ureche. *Un cântec de disperare*, onoratul și decedatul poet Pablo Neruda, circa 1924.“

„Ah, a spus, și-ai ancorat cortul în aceleași păduri întunecate ca mine.“

Asta e viața. Bați lumea în lung și-n lat, fără scop, fără prieteni, în derivă. Apoi dintr-odată găsești o altă rozătoare care împărtășește nefericirile organelor tale zemoase. Mă simțeam ca și cum ar fi călcat cearșaful șifonat al inimii mele.

Ne-am pus de acord să avem întâlniri săptămânale în biroul său. Ele mă delectau. Le așteptam cu nerăbdare și, cât durau, simțeam o încărcătură electrică trecând prin golul din mine. La prima noastră întâlnire oficială, l-am anunțat pe Morales că, pentru a-l onora pe tata, Abbas Abbas Hosseini, un om a

cărui minte e la fel de vastă ca biblioteca din Babel, intenționez să compun un manifest intitulat „O Filozofie a Totalității: Matrix-ul Literaturii.“

„Metodologia?“ a întrebat el, în timp ce își scotea ochelarii și își freca ochii.

„Memorarea“, am răspund prompt.

A dat din cap cu respect.

L-am anunțat pe Morales că voiam ca mintea mea să devină atât de elastică încât să poată conține toată literatura; odată interiorizate, maximele, diatribele și versurile scrise de Marii Scriitori ai Trecutului, ingenioșii mei strămoși, o să înceapă să se amestece spontan unele cu altele în câmpurile decimate ale conștiinței mele și să producă asocieri neașteptate, dar adevărate, pe care plănuiesc să le consemnez în manifest pentru binele camarazilor mei paraziți. Memorarea, am declarat, e calea Hosseinilor. I-am spus că am combătut pierderea potențială a voinței de putere, o consecință naturală a războiului și a nenorocirii noastre pe viață, recitând versuri din vastul țesut al literaturii. Memorarea, am insistat, e felul în care ne ținem mințile angajate, decolonizate; e felul în care ne-am împiedicat să renunțăm. Noi, i-am spus, apelând la un ton conclusiv, suntem scribii viitorului. Suntem gardienii arhivei literaturii.

Deși a fost de acord să-mi testeze abilitățile de memorare în timpul întâlnirilor noastre săptămânale, a venit repede cu un compromis. Dacă vom lucra împreună, a spus, folosind un ton edificator, trebuie să știe că am înțeles și că mă dedic unui singur lucru.

„Ce lucru?“ am întrebat.

A răspuns așa: *Nu există lectură; există doar relectură.* Cu sângele rece, și-a reformulat așteptarea ca eu să citesc fiecare carte de mai multe ori, la ore diferite și în locuri diferite și să recit citate atât în limba originală, cât și în traducerea în engleză. Am fost de acord. Era o idee genială. Urma să disloc diferite părți ale